

Boeren in Beweging

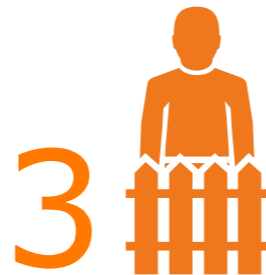
Hoe boeren afwegingen maken over natuurinclusieve landbouw en hoe anderen hen kunnen helpen

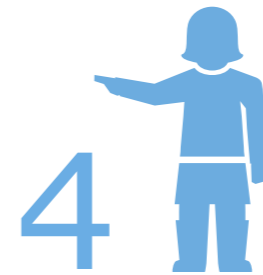
1
Natuurinclusieve
melkveehouderij: wat
betekent dat in Eemland?

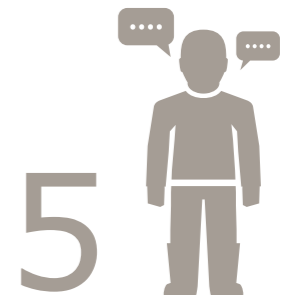
2
Natuurinclusieve
akkerbouw: wat betekent
dat in Flevoland?

3
Hoe sturend zijn
erfbetreders?

4
Aanknopingspunten
voor sturing

5
Tips voor het stimuleren
van natuurinclusieve
keuzes

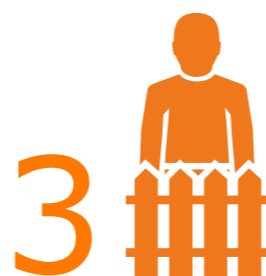
Inhoudsopgave

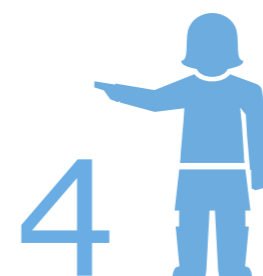
1
Natuurinclusieve
melkveehouderij: wat
betekent dat in Eemland?

2
Natuurinclusieve
akkerbouw: wat betekent
dat in Flevoland?

3
Hoe sturend zijn
erfbetreders?

4
Aanknopingspunten
voor sturing

5
Tips voor het stimuleren
van natuurinclusieve
keuzes

Wat is natuurinclusieve
landbouw?

Een goede boer en waar hij warm
voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de
maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om
natuurinclusiever te worden?

Wat is natuurinclusieve
landbouw?

Een goede boer en waar hij warm
voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de
maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om
natuurinclusiever te worden?

Hoe sturend zijn erfbetreders?

Willen

Kunnen

'Moeten'

Mogen

Voor boerenorganisaties

Voor erfbetreders, banken en
ketenpartijen

Voor maatschappelijke
organisaties

Voor overheden en
terreinbeherende organisaties

Alle partijen

Inleiding

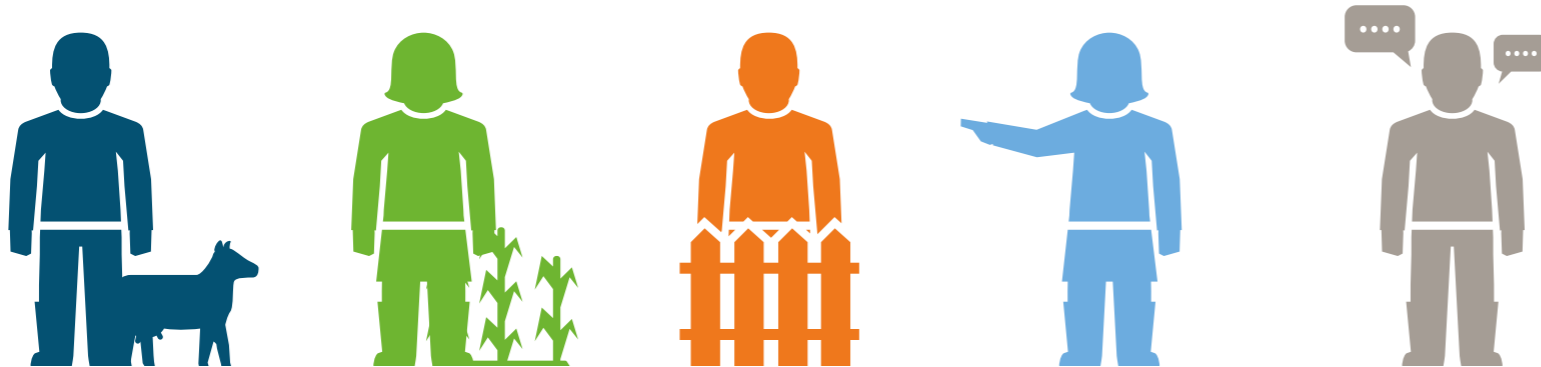
In de 'Rijksnatuurvisie 2014 Natuurlijk verder' is een nieuwe term ontstaan: natuurinclusieve landbouw. Het Rijk zwingelde hiermee een discussie aan over de mate waarin en de manier waarop natuur een plek zou moeten hebben in alle facetten van het boerenbedrijf. Het zou een transitie moeten worden: de hele Nederlandse landbouw zou zich richting natuurinclusiviteit moeten bewegen.

Deze term is vervolgens opgepakt door onderzoekers, burgers, natuurorganisaties en belangengroepen. Allerlei projecten werden de afgelopen jaren opgezet of onder de noemer 'natuurinclusief' gebracht. In bijeenkomsten werd het gesprek aangegaan met ketenpartijen en landbouworganisaties.

Een transitie richting een natuurinclusieve landbouw gaat echter alleen plaatsvinden als boeren zelf in beweging komen. Als overheid, burgers, bedrijven en organisaties boeren willen helpen om die beweging te maken, is het belangrijk om inzicht te krijgen in wat hen beweegt. Wat speelt mee in de keuzes die zij maken om wel of niet de natuurinclusieve kant op te gaan en welke rol heeft hun omgeving daarin?

Deze brochure is het resultaat van een onderzoek naar die vragen. Het was een verkennend, kwalitatief onderzoek, beperkt tot de melkveehouderij en de akkerbouw en uitgevoerd in 2016/2017. We spraken met vijf melkveehouders in Eemland en vijf akkerbouwers in Flevoland; eerst individueel en vervolgens als groep per gebied. Want: hoe voeren boeren met elkaar het gesprek over natuurinclusieve landbouw? Ook spraken we voor elke sector nog met drie erfbetreders, om te verkennen hoe zij denken over de transitie naar natuurinclusieve landbouw. Het onderzoek was niet opgezet voor een representatief beeld, maar om inzicht te krijgen in wat meespeelt bij overwegingen van boeren om te kiezen voor natuurinclusieve landbouw.

In het volgende hoofdstuk introduceren we het raamwerk dat we gebruikt hebben om zicht te krijgen op de totstandkoming van de keuzes van boeren op het gebied van natuurinclusieve landbouw. We hebben dit gebruikt om de interviews en focusgroepen voor te bereiden en te analyseren. Vervolgens vatten we samen wat natuurinclusieve landbouw betekent voor de melkveehouderij in Eemland en voor de akkerbouw in Flevoland. Dit moet niet gelezen worden als objectieve waarheid, maar als de werkelijkheid zoals boeren die zien en zoals zij die in hun keuzes meewegen. Ook is het belangrijk om te beseffen dat de inhoud van elk hoofdstuk is samengesteld op basis van de uitspraken van vijf verschillende boeren, die niet per se door alle vijf zijn gezegd¹. In hoofdstuk 3 besteden we extra aandacht aan de rol van de erfbetreders. In hoofdstuk 4 vertalen we de bevindingen uit Eemland en Flevoland naar aanknopingspunten om als politiek en maatschappij de keuze voor natuurinclusieve landbouw voor boeren gemakkelijker te maken. Ten slotte doen we gerichte aanbevelingen voor diverse partijen.

Deze brochure is dan ook bedoeld voor iedereen die bij zou kunnen dragen aan een transitie richting natuurinclusieve landbouw: overheden, ketenpartijen, natuurorganisaties, agrarische collectieven, erfbetreders, burgers etc. Voor boeren staat er waarschijnlijk weinig nieuws in deze brochure, maar hopelijk wel veel herkenning! Als onderzoekers hopen we dat meer mensen zich naar aanleiding van deze brochure willen verdiepen in en verbinden aan boeren die streven naar natuurinclusiviteit, en daarmee medeverantwoordelijkheid gaan nemen voor ons landschap, ons voedsel en onze natuur.

“Het ligt eraan welke definitie aan natuurinclusief wordt gehangen. Als je iets aangaat, wil je wel weten waar je aan toe bent.”

1) De interviews en focusgroepen zijn zo veel mogelijk opgenomen en woordelijk uitgewerkt (verbatim). De verslagen zijn gecodeerd en samengevat aan de hand van het raamwerk. Hierop is analyse uitgevoerd voor de tekst in deze brochure, waarbij niet alleen is gezocht naar overeenkomsten tussen boeren, maar vooral ook naar aspecten die elkaar aanvullen.

Raamwerk

In deze brochure zijn we op zoek naar manieren om het boeren gemakkelijker te maken om te kiezen voor natuurinclusieve landbouw. Er zitten veel kanten aan dergelijke beslissingen [1, 2]. Een boer moet risico's [3], investeringen, kosten en opbrengsten afwegen [4]. Kosten kunnen betrekking hebben op arbeid, aflossing, lagere productie en transactiekosten. De situatie van het bedrijf speelt mee, zoals de huidige manier van werken [5], grondbezit [1], de mogelijkheden van het landschap [6], of het gaat om een deeltijd of voltijdbedrijf [7] en of er wel of geen opvolger is [8]. Hoe de boer al deze dingen afweegt, heeft te maken met zijn of haar persoonlijke en familiesituatie, affiniteiten en percepties en met de invloed van de omgeving. Een rol spelen bijvoorbeeld de levensfase van de boer [9], interesse in natuur [10], het beeld dat de boer van zichzelf en van 'een goede boer' heeft [11], wat de omgeving ervan vindt, inclusief andere boeren [12, 13] en of hij vertrouwen heeft in andere partijen [13].

Om een beter zicht te krijgen op de complexiteit van de keuze van de boer, maken we gebruik van een raamwerk dat is ontwikkeld door Runhaar et al. [14]. Dat gaat ervan uit dat aan vier randvoorwaarden moet worden voldaan, voordat een boer kan kiezen voor natuurinclusieve landbouw (figuur 1). De motivatie van de ondernemer – ofwel het willen – is de eerste en belangrijkste randvoorwaarde. Dit heeft te maken met het beeld dat de boer van zichzelf heeft, en wat volgens hem of haar een goede boer is. Het heeft ook te maken met affiniteit, interesse en plezier in het werk. Het moet echter ook kunnen, ofwel inpasbaar zijn in zijn of haar bedrijfsvoering.

Klik op het cijfer voor de bijbehorende bron.

Wie? De boer

Waarom?

Willen

Intrinsieke motivatie, identiteit ('goede boer')

Kunnen

Bedrijfsstijl, inpasbaarheid, kennis

'Moeten'

Beroep vanuit maatschappij (keten, overheid etc.) en collega's

Mogen

Ruimte in regels en culturele normen

Hoe?

Wie? Overige actoren

Figuur 1: Conditie voor keuzes van agrarische ondernemers voor natuurinclusieve bedrijfsvoering (voortbouwend op Runhaar et al. 2017). 'Moeten' is tussen aanhalingstekens gezet omdat het niet alleen gaat om vormen van verplichting, maar tevens om het beroep dat op boeren wordt gedaan, inclusief marktvrage.

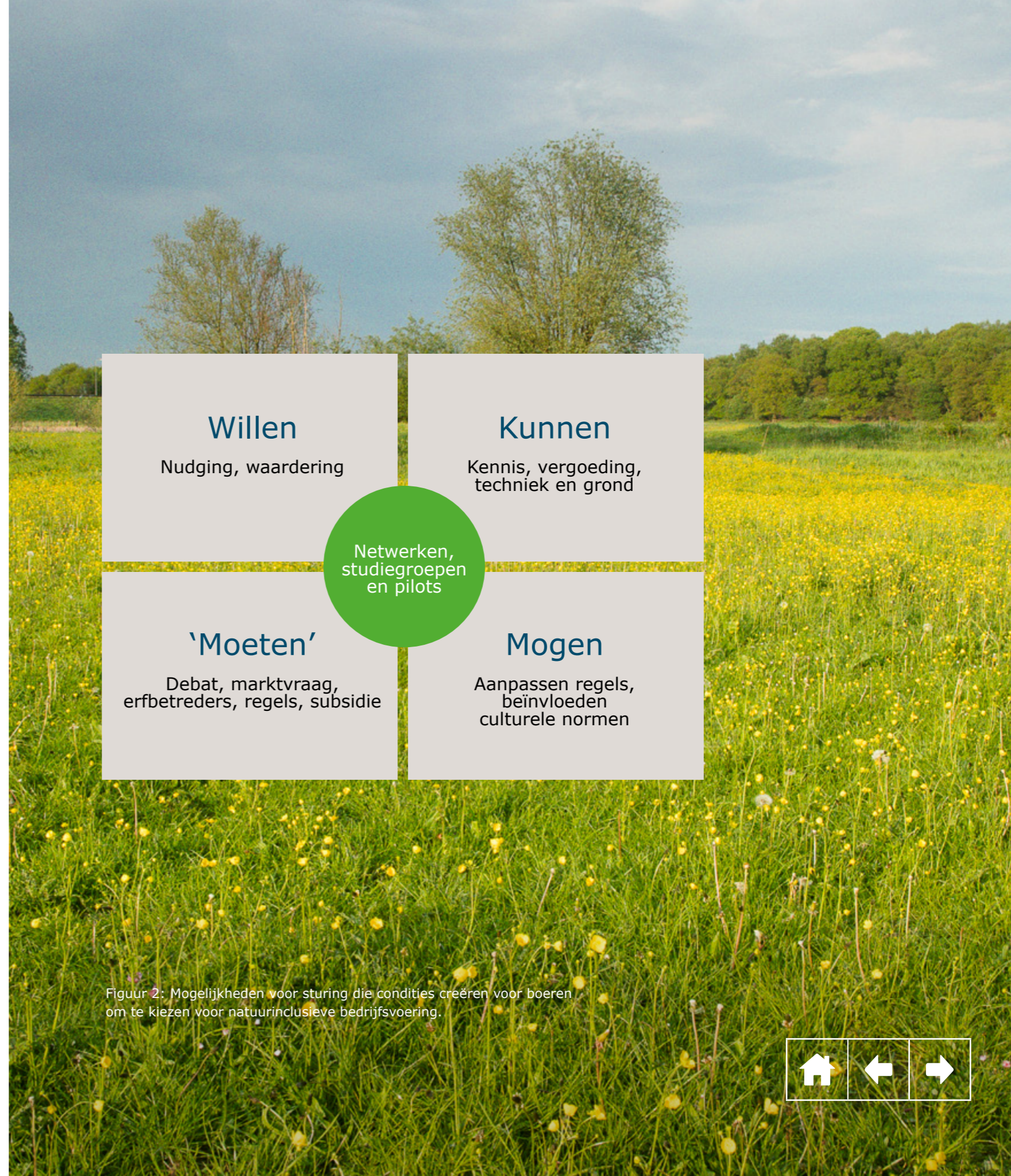
Raamwerk

Hierbij speelt de huidige manier van werken een rol, evenals de locatie van het bedrijf, zoals grondsoort, ontwatering, predatiedruk en de verkaveling. Ook de bedrijfseconomie is belangrijk: de kosten en opbrengsten van een andere manier van werken, inclusief arbeid en de investering die nodig is om de omslag te maken. Tot slot zijn ook kennis en vakmanschap nodig voor het kunnen.

Willen en kunnen zijn kenmerken van de boer zelf. Het lukt echter niet zonder de omgeving van de boer: zijn of haar gezin, familie, vrienden, burens, directe collega's (relationele netwerk), maar de boer heeft ook hulp nodig van erfbetreders (ketenpartijen/markt, de dierenarts, accountant etc.), overheden, agrarische collectieven, natuurbeschermingsorganisaties en kennisinstellingen (bedrijfsnetwerk). Er zal daarom ook steeds een uitwisseling met de omgeving zijn. Vanuit die omgeving kan er een beroep worden gedaan op de ondernemer om naar een andere bedrijfsvoering over te gaan ('moeten'). Dat kan in de vorm van een marktvraag, regelgeving, subsidieregelingen, publieke opinie of door een rechtstreekse vraag vanuit bijvoorbeeld burens of collega's.

Beperkingen

De omgeving kan echter ook zorgen voor een gebrek aan ruimte om in de richting van natuurinclusieve landbouw te bewegen (mogen). Die beperkingen kunnen het gevolg zijn van regels die bepaalde natuurinclusieve maatregelen en innovaties in de weg staan of van bij-

Figuur 2: Mogelijkheden voor sturing die condities creëren voor boeren om te kiezen voor natuurinclusieve bedrijfsvoering.

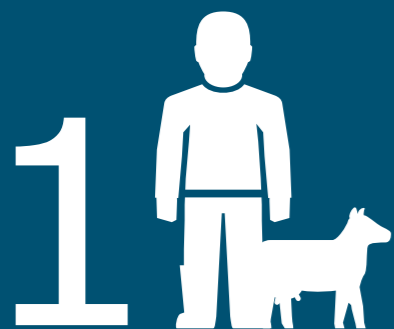
Raamwerk

voorbeeld culturele normen binnen de boerengemeenschap, die boeren ontmoedigen om het hoofd boven het maaiveld uit te steken als het gaat om natuur. Het 'moeten' en het mogen hebben invloed op het willen en het kunnen.

Combinatie van strategieën

De condities voor het kunnen kiezen voor natuurinclusieve landbouw in figuur 1 geven aanknopingspunten om boeren te helpen die beweging te maken. Sturingsstrategieën kunnen aansluiten bij een of meerdere van de vier kwadranten. In figuur 2 geven we een aantal mogelijkheden. Het sterkst is een combinatie van strategieën die aangrijpen op zowel het willen, het kunnen, het 'moeten' als het mogen. Netwerken, studiegroepen en pilots dragen bij aan alle vier de condities, maar zijn niet voldoende voor het creëren van condities voor ingrijpende veranderingen in de bedrijfsvoering. Sturing gebeurt niet alleen door de overheid, maar ook door andere partijen. Handelingsperspectieven voor de overheid, keten- en maatschappelijke partijen verschillen van elkaar, kunnen elkaar aanvullen, maar ook tegenwerken. Voor een transitie richting een natuurinclusieve landbouw is samenwerking tussen en inzet van diverse partijen nodig. Achter in deze brochure geven we, op basis van het onderzoek, gerichte adviezen.

1

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Wat is natuurinclusieve landbouw?

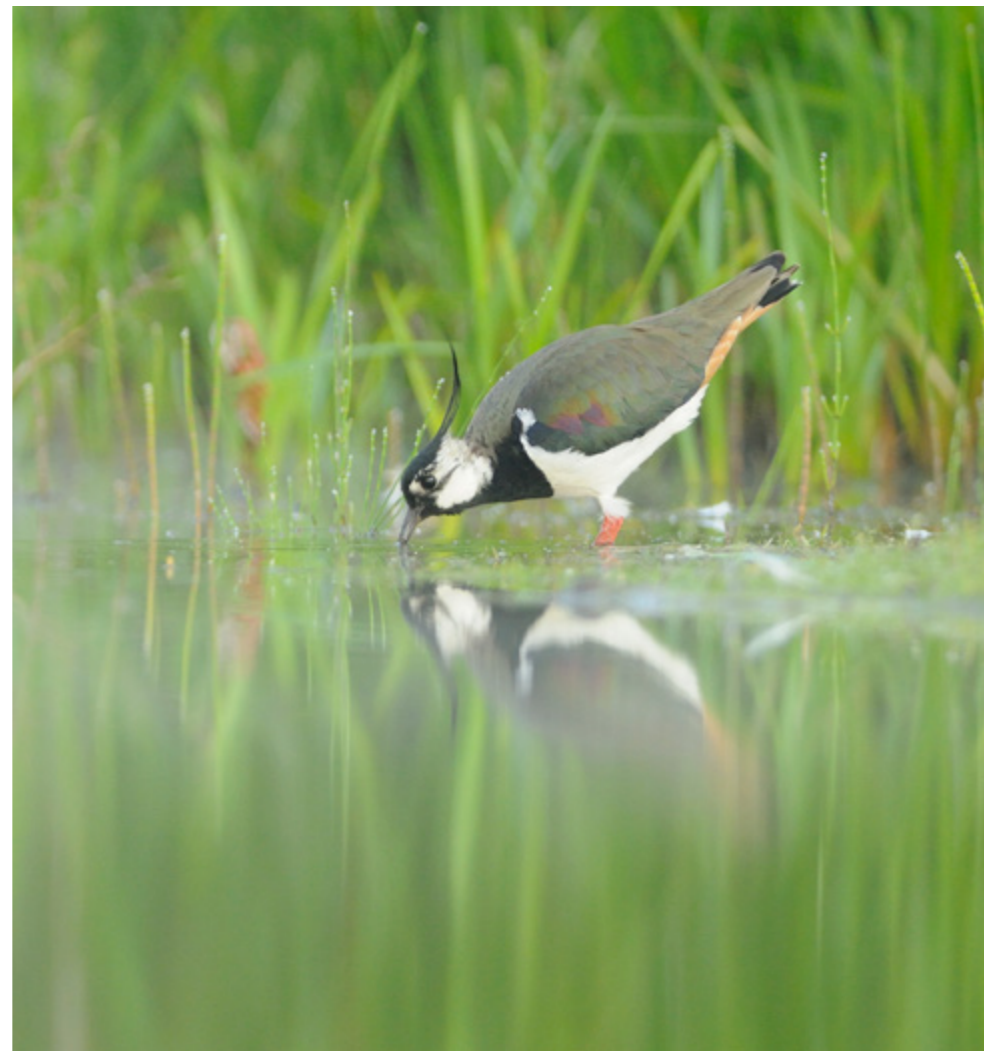
hoe zit dat in Flevoland?

In Eemland wordt veel aan weidevogelbeheer gedaan. De gesprekken over natuurinclusieve landbouw met melkveehouders in Eemland gingen daarom vooral over de ervaringen met weidevogelbeheer. De term natuurinclusieve landbouw was nog relatief onbekend. De boeren vinden het een vaag begrip. Ze denken wel dat het breder moet zijn dan alleen weidevogelbeheer. Ze noemen aspecten als schone sloten, goed bodemleven, niet overbemesten en efficiënt worden in energie. Landbouw en natuur kunnen prima samengaan en je hoeft daar niet per se biologisch voor te worden.

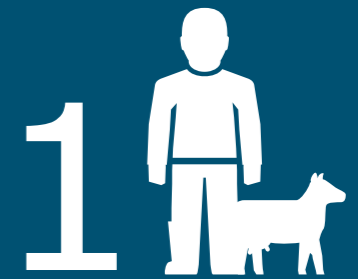
Samenwerken

Inpassen van natuur in je bedrijf betekent echter wel dat je iets extra's moet doen en dat de productie omlaaggaat: het vraagt aanpassing van het bedrijf. Daarom zien de boeren het liefst dat natuurinclusief iets wordt voor de lange termijn, en dat alle grondbeheerders in

gebieden samenwerken om er samen iets van te maken. Ze verwachten wel dat een beweging richting natuurinclusieve landbouw hun extra waardering van de samenleving gaat opleveren, dat zien ze als een voordeel. Tegelijk zeggen ze: we zijn al natuurinclusief.

“Je hebt elkaar nodig, je versterkt elkaar. Ik denk dat als je niet in zo'n gebied zit, en je bent als enige, dat je dan minder snel die switch zou maken.”

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

hoe zit dat in Flevoland?

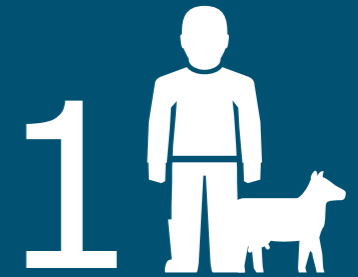
Autonomie, vrijheid en ondernemerschap zijn belangrijk voor melkveehouders in Eemland. Boer zijn is een levensstijl en hard werken hoort erbij. Boeren zitten wel verschillend in elkaar. De een rekent alles door wat hij doet, een ander juist niet. Sommigen zijn bestuurlijk actief, nemen deel aan studiegroepen of zetten zich op eigen bedrijf sociaal in. De Eemlandse boeren gebruiken verschillende termen om aan te geven wat voor boer ze zijn en wat ze belangrijk vinden: duurzaam, innovatief, natuurinclusief, een weier (dat is een boer die graag zijn koeien in de wei heeft) of een weidevogelboer. Ze identificeren zich niet met biologisch: dat past niet bij hen.

Trots

De boeren zijn allereerst trots op hun gezin. Daarnaast noemen ze dingen als dat ze hun bedrijf zelf hebben opgebouwd, dat ze goede weidevogelresultaten halen, en dat ze samen met anderen dingen voor elkaar krijgen. Ondanks dat ze niet allemaal meedoen met de subsidieregeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer, zijn alle vijf melkveehouders actief in het beschermen van weidevogels. Ze zijn allemaal groot vogel-liefhebber. Ze hebben er plezier in, sommigen noemen het een hobby. Het past bij ze. Ook degenen die wel meedoen aan de subsidieregeling, doen meer dan waar ze voor betaald krijgen. Weidevogelbeheer doe je goed of je doet het niet. En het is natuurlijk ook een beetje sport, je wilt graag betere resultaten dan je buurman. De vijf boeren in Eemland hebben echt hart voor de weidevogels. Tegelijkertijd zijn ze ook nuchter: er moet wel een boterham verdiend worden.

“Mijn kinderen zijn ook fanatiek aan het zoeken.”

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Natuur in de bedrijfsvoering

De boeren in Eemland noemen hun bedrijven niet intensief, niet extensief. Schaalvergroting zien ze als onvermijdelijk om economisch te overleven, maar het gaat niet van harte. Ze vinden het jammer dat het aantal boeren in het gebied afneemt. Als je met minder koeien een goed inkomen zou kunnen genereren, zou je minder hard hoeven werken en zou je ook meer tijd hebben om aandacht te geven aan de vogels.

Koerswijziging

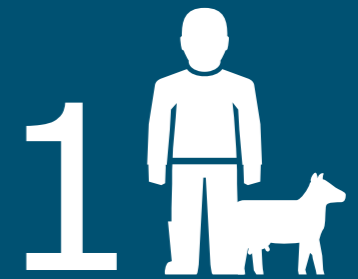
Er zijn ongeveer drie momenten in de carrière van een boer dat hij (of zij) strategisch nadenkt over de toekomst van het bedrijf: bij de bedrijfsovername, ergens halverwege en wanneer de opvolger zich aandient. Dit zijn momenten dat grote koerswijzigingen kunnen worden ingezet. Voor een aantal van de Eemlandse boeren was het moment halverwege hun carrière aanleiding om het bedrijf te gaan verbreden richting zorg en educatie. Zo'n gesprek vindt met name plaats binnen het gezin. De vijf boeren hebben verschillende leeftijden: een van hen heeft een dochter die overweegt het bedrijf over te nemen, een heeft zelf nog niet zo lang geleden het bedrijf overgenomen, de anderen hebben de kinderen nog op school. De boeren willen de volgende generatie alle ruimte geven om eigen keuzes te maken. Het gebied in Eemland is uitstekend geschikt voor weidevogels. Het is open en er zitten van oudsher veel vogels.

Hoe bedrijfsvoering en natuur met elkaar samenhangen, is een complex verhaal. De boeren zien bijvoorbeeld dat een stukje plas-dras goed werkt voor de vogels, maar grond uit productie halen en water opzetten is een hoge drempel.

“Het is een sport. Je wint, en je wilt daarna weer winnen. Nu baal ik gewoon dat ik minder nesten heb.”

hoe zit dat in Flevoland?

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Natuur in de bedrijfsvoering

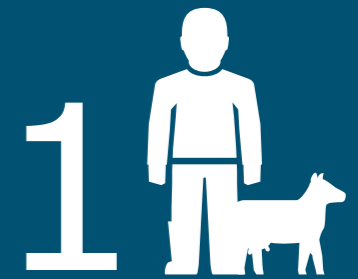
hoe zit dat in Flevoland?

Beheergras

Grond is duur en schaars en een boer wil gras hebben voor de koeien. Het aanleggen van plas-dras zien ze als onomkeerbaar. Het onkruid in de percelen van Natuurmonumenten schrikt hen af om zelf meer aan natuur te gaan doen. Ook uitgesteld maaien doet pijn: hoe langer het gras blijft staan, hoe slechter de kwaliteit wordt. Dat vreet aan de boerentrots. Veel boeren in Eemland pachten natuurgrasland bij Natuurmonumenten en doen daarnaast aan agrarisch natuurbeheer op hun eigen grond. Als gevolg is er veel beheergras in het gebied (ook wel bekend als 'rotzooi'), wat slecht verkoopbaar is. De boeren zeggen tot 20-25% beheergras in het rantsoen te kunnen hebben: een beetje is nog wel gezond voor de melkkoeien, maar het wordt vooral gevoerd aan droge koeien en jongvee. Bij meer beheergras moeten ze meer krachtvoer aankopen om de melkproductie op niveau te houden. Dat leidt tot meer mest, terwijl ze minder mogen uitrijden op het land met weidevogelbeheer. Meer weidevogelbeheer wordt dus op een gegeven moment naar verhouding duurder. Daarbij komt dat weidevogels baat hebben bij diversiteit in lengtes gras. Als je echter eenmaal begint met 'trappetjes maaien', hou je die ook bij de volgende snedes. Dit is voor de boer relatief arbeidsintensief. Dat soort kosten zijn volgens de boeren niet allemaal verwerkt in de vergoeding.

“Dat ruige gras kon je vroeger makkelijker verkopen en dat is nu eigenlijk niet veel meer waard.”

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Natuur in de bedrijfsvoering

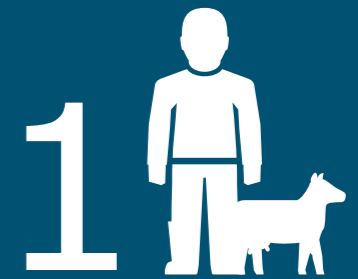
hoe zit dat in Flevoland?

Ook maken de boeren in Eemland zich zorgen over de grondwaarde als langjarig zwaar beheer is toegepast, en over verschraving als gevolg van de aangescherpte mestwetgeving. De boeren merken op dat de Holstein-Friesian niet goed kan omgaan met grotere hoeveelheden beheergras en met gras waarop minder mest is toegediend dan voorheen (m.n. fosfaat). Vanwege de lagere melkgiften van andere rassen

blijven ze vasthouden aan de Holstein-Friesian. Zo is het melkveebedrijf een hele puzzel (zie figuur 3), met verschillende soorten land (huis/veldkavel, natuurland, land met pakketten), mestplaatsingsruimte, verschillende kwaliteiten voer en soorten vee (melkvee, jongvee, droge koeien, schapen, paarden). Het vraagt veel vakmanschap om dat allemaal kloppend te maken.

Figuur 3: De 'voerpuzzel': gevolgen van veel 'zwaar beheer' op de rest van de bedrijfsvoering.

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Natuur in de bedrijfsvoering

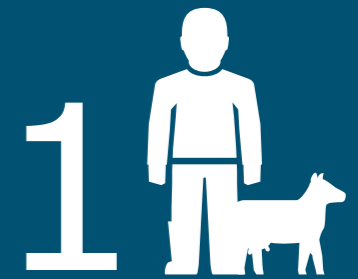
Het verder ontwikkelen van melkveebedrijven in Eemland richting natuurinclusieve landbouw betekent het aanpassen van het bedrijfssysteem, omdat de boeren nu al tegen de grenzen van de inpassing van natuurbeheer aan lopen. Beheergras is goed voor jongvee en droge koeien en kan ook als strooisel worden gebruikt. Met een ander type koe en een hogere vergoeding zouden de bedrijven meer beheergras kunnen verwerken. Een van de boeren streeft naar het slim combineren van intensiever boeren op de huiskavels met vernatten, extensiever boeren en weidevogelbeheer op de veldkavels en in de natuurterreinen. Afhankelijk van het perceel worden wel of niet beweiden en vroeger of later maaien dan logisch: de voorschriften van het weidevogelbeheer zijn dan goed in te passen. Er is daarnaast nog winst te halen in techniek zoals gps: daarmee kan het natuurbeheer nog verbeterd worden.

“Als jij het puur van de melk moet hebben, dan is het de laatste paar jaar aardig dun door je darmen gegaan.”

hoe zit dat in Flevoland?

Hogere melkprijs

Door de lagere opbrengsten, hogere kosten, meer arbeid en onzekerheid over de grondwaarde, kan natuurinclusieve landbouw volgens de boeren niet zonder vergoeding. Het liefst zouden ze dat in de melkprijs verwerkt zien. Nu is het zo dat als de melkprijs laag is, boeren mee gaan doen met de regeling voor agrarisch natuurbeheer omdat ze het geld nodig hebben. Door de lage melkprijs hebben ze echter weinig manoeuvreerruimte om aandacht te besteden aan de weidevogels. Een hogere melkprijs geeft weliswaar ruimte om op eigen initiatief iets voor de vogels te doen, maar haalt de noodzaak weg om mee te doen met de regeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

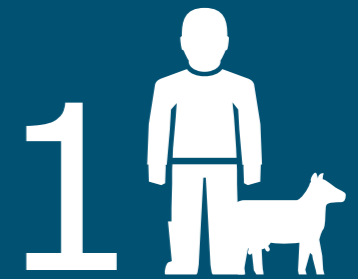
Boeren onder elkaar

hoe zit dat in Flevoland?

In Eemland is agrarisch natuur- en landschapsbeheer al langere tijd ingeburgerd. Het is heel normaal om daar aan mee te doen, dat maakt de drempel laag. Daar heeft het collectief een rol in. De boeren in het gebied kijken naar elkaar, leren van elkaar en steken elkaar aan. Zo is een boer begonnen met een stukje plas-dras. Collega's waren in eerste instantie wat argwanend, maar nu het goed blijkt te werken voor de weidevogels, hebben meer boeren het opgepakt. De cultuur lijkt gunstig voor de ontwikkeling van natuurinclusieve landbouw, maar dat is niet helemaal waar. Zo wordt het niet gewaardeerd als iemand de 'kop boven het maaiveld uitsteekt' of te ver voor de troepen uitloopt. Ook ervaart een enkeling weinig onderlinge openheid over problemen en mislukkingen, wat het leervermogen belemmert. In de focusgroep vonden de boeren bij elkaar herkenning van hun moeilijke positie in de maatschappij. Gezamenlijk duiden ze onder meer hun kwetsbare inkomens- en machtspositie, de steeds scherpere regels en hogere verwachtingen van de overheid en maatschappij, en het verschil met terreinbeherende organisaties in hoe ze natuur zien. Ze hebben het gevoel dat groene organisaties meer invloed hebben op het beleid dan boeren. Ze voelen zich niet per se vertegenwoordigd door het collectief of door andere boerenorganisaties.

“Je runt je bedrijf op je eigen manier, maar je wilt ook voor de toekomst iets neerzetten.”

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Het beroep vanuit de maatschappij

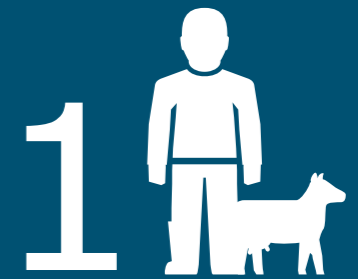
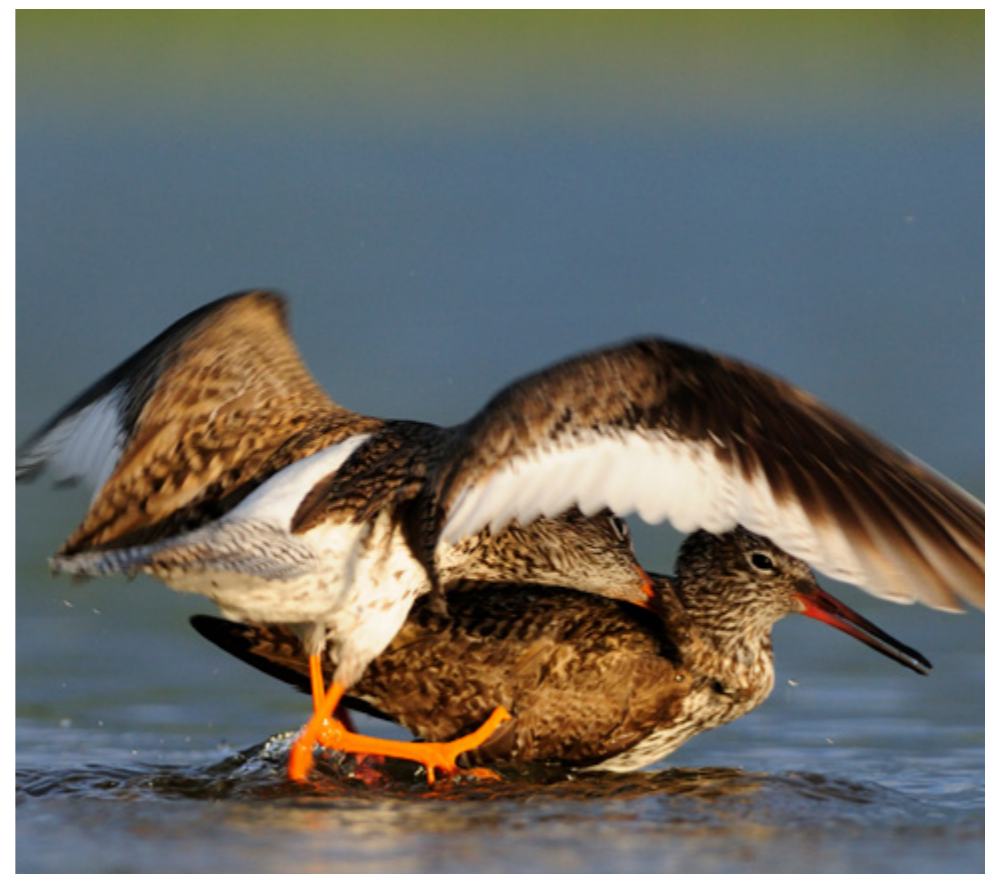
hoe zit dat in Flevoland?

In algemene zin zijn de Eemlandse melkveehouders negatief over terreinbeherende organisaties. Ze vinden het in de meeste natuurgebieden 'een grote rotzooi'. Daarmee bedoelen ze dat het landbouwkundig (nog) weinig waarde heeft. Ook zijn ze kritisch over de weidevogelresultaten in natuurgebieden. Omdat de boeren pacht betalen voor natuurland en zelf het beheer uitvoeren, bestaat bij hen het beeld: 'de TBO's krijgen betaald en wij doen het werk'. Over Natuurmonumenten, de beheerder van het reservaat in Eemland, zijn de boeren veel positiever. Na de ruilverkaveling en de inrichting van het reservaat zijn de boeren en de natuurbeheerder tegelijk begonnen: ze zijn er samen in gegroeid. De beheerder van Natuurmonumenten is zelf boer geweest en werkt constructief samen met de pachters en het collectief. Er is wederzijds begrip en respect: je hebt elkaar nodig, je leert van elkaar. De natuurgrond is onder de boeren steeds meer gewild vanwege mestplaatsingsruimte. Daardoor is de pacht gestegen.

“Met de ruilverkaveling werd er gesubsidieerd om je land netjes te maken en nu wordt er gesubsidieerd om het land te verwaarlozen.”

Vogelbescherming

Ook Vogelbescherming Nederland staat goed bekend bij de boeren in Eemland vanwege de waardering die de organisatie geeft aan boeren die hun best doen voor weidevogels. Vogelbescherming heeft het netwerk Weidevogelboeren opgezet. Sommige boeren in Eemland doen daaraan mee: dat is leerzaam en werkt motiverend.

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Het beroep vanuit de maatschappij

hoe zit dat in Flevoland?

'Zoekers'

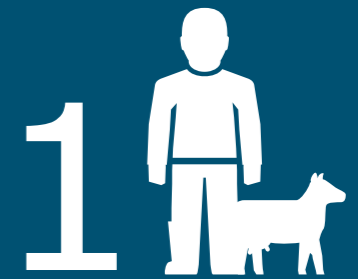
Met burgers hebben de Eemlandse boeren wisselende ervaringen. Ze werken nauw samen met 'zoekers', dat zijn vrijwilligers die vogels inventariseren en de boer informeren waar en wanneer de kust vrij is om te maaien. Dit is vaak een nauwe samenwerking en de boeren en zoekers maken elkaar enthousiast over weidevogels. Ook zijn er mensen die de verbrede bedrijven bezoeken en het leuk vinden om te leren over wat de boer doet, en die lokale producten willen kopen. Aan de andere kant zijn er ook burgers die als recreant of vogelaar in het gebied komen en de boeren negatief bejegenen. Dat ervaren de boeren als kwetsend. Deze burgers hebben te weinig oog voor de inspanningen van de boer voor natuur: ze betalen niets en hebben wel kritiek. In het algemeen voelen de boeren een toenemende verwachting vanuit de maatschappij als het gaat om hun duurzaamheidsprestaties, maar ze zien weinig boter bij de vis. Ze horen bijvoorbeeld dat burgers wel zeggen dat ze meer zouden willen betalen voor melk, maar toch kiezen voor zo goedkoop mogelijk als ze eenmaal voor het schap staan.

Overheid

Door de overheid voelen de boeren zich niet altijd rechtvaardig behandeld. Ze vinden dat de overheid de landbouwsector de schuld geeft van milieuproblemen, terwijl anderen evenzeer veroorzakers zijn. De overheid pakt bovendien de landbouw strenger aan dan andere sectoren. Als het gaat om het gemeenschappelijk landbouwbeleid moeten de boeren in hun beleving steeds meer doen voor hetzelfde geld. De discussie met betrekking tot natuurinclusieve landbouw bevestigt hun vooroordeel dat de overheid steeds meer vraagt van de boeren, maar er niet voor wil betalen. Het zou ook helpen als de overheid iets zou doen aan de melkprijs, maar de Mededingingswet verhindert dat. Het is de boeren in Eemland niet duidelijk wat de overheid nu wil van de landbouw: meer produceren of extensiveren? Ze vragen om een duidelijke visie en beleid dat daarmee in lijn is. Ze zijn er door de tegengestelde signalen niet van overtuigd dat de overheid inzet op natuurinclusief. Hun ervaring met het agrarisch natuurbeheer is bovendien dat de overheid dingen bureaucratisch maakt en te weinig rekening houdt met verschillen tussen gebieden. De overheid luistert te weinig naar wie het moeten doen (de boeren), zodat het beleid te weinig aansluit bij de praktijk.

“Grond is eigenlijk te duur om dit te doen.”

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Het beroep vanuit de maatschappij

hoe zit dat in Flevoland?

Volgens de boeren in Eemland hebben erfbetreders, banken en ketenpartijen weinig invloed op hun keuzes: ze kunnen een boer niet tegenhouden als hij een bepaalde kant op wil. Adviseurs denken mee, maar de boer maakt zijn eigen keuzes. Het gaat de bank volgens de boeren alleen om cijfers. Bij goed onderbouwde plannen is de bank welwillend, maar bijvoorbeeld van landbouwgrond natuur maken, valt minder snel in goede aarde. Een boer die zijn bedrijf vergaand wil richten op natuurbeheer vindt bij de bank mogelijk geen gehoor door de onzekerheid van subsidies.

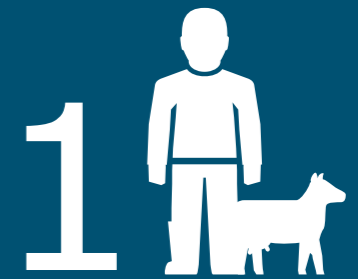
Buitenlandse concurrentie

Een 'fatsoenlijke' melkprijs zou de boeren enorm helpen om in de richting van natuurinclusief boeren te bewegen. De boeren in Eemland leveren aan verschillende zuivelbedrijven. Vaak hebben die een duurzaamheidsprogramma, maar natuurbeheer levert niet overal punten op. Wel bij FrieslandCampina, maar hier worden de eisen volgens een deelnemende boer steeds zwaarder zonder dat dat zich vertaalt in de prijs. De keten kan de prijs bepalen: de boeren hebben daar geen invloed op. Ze moeten concurreren met boeren uit Duitsland, en een groot deel van hun melk gaat de grens over. Daar geeft niemand om de Eemlandse weidevogels. Maar de boeren zien ook weinig heil in het opzetten van een streekproduct.

De boeren in Eemland lezen geen rapporten. Hun belangrijkste bronnen van kennis zijn vakbladen en collega's, inclusief studiegroepen (zoals de weidevogelboeren). Voor sommigen is de voerleverancier een belangrijke bron van kennis: gratis, maar niet onafhankelijk, dat zien de boeren zelf ook. Over natuurbeheer leren de boeren van Natuurmonumenten. De boeren leren echter vooral (ook) door te doen.

“Ik denk zelf dat de combinatie heel goed te maken is.”

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Hoe regels tegenwerken

hoe zit dat in Flevoland?

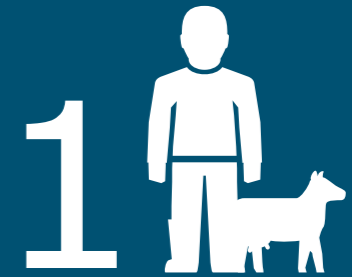
De boeren die wij spraken, zijn intrinsiek gemotiveerd voor bescherming van de weidevogels, maar voelen zich daar door de regels niet altijd in gesteund. In plaats van erkend en gewaardeerd te worden voor wat ze doen, moeten ze zich – als ze meedoen met de regeling voor agrarisch natuurbeheer – voor hun gevoel continu verantwoorden. Dat werkt sterk demotiverend, evenals de bureaucratische rompslomp rond die regeling. Ook de starheid van de regels beperkt hen. Ze zouden op basis van het weer, waar de vogels zitten en hoe het gras erbij staat meer willen kunnen schuiven met maaidata ('last-minutebeheer'). Tegelijk zien ze ook wel dat bij minder gemotiveerde boeren regels en controle nodig zijn. Maar van aantasting van hun autonomie worden ze dwars. De regels stroken ook niet altijd met de gebiedskennis en de logica van de boeren. Zo zijn percelen met veel weidevogels buiten het kerngebied terechtgekomen, waardoor daar geen vergoeding voor weidevogelbeheer mogelijk is.

Predatie demotiveert ook. Aan de ene kant zetten de boeren zich in voor de weidevogels, maar aan de andere kant worden de vogels opgegeten door vossen en roofvogels. Ze verwijten de overheid hierin een gebrek aan visie, omdat de regelgeving zowel de weidevogels als hun vijanden beschermt.

Basispremie

De boeren in Eemland zijn ook bang dat wat eerst vergoed werd, verplicht gaat worden. Dat wat eerst gewaardeerd werd met een vergoeding, tot de verwachting gaat behoren van wat normaal is. Dat waar je in voorliep, standaard wordt. Bijvoorbeeld als natuurinclusief boeren een voorwaarde wordt voor het ontvangen van de GLB-basispremie. Dat zien ze als demotiverend en als een gebrek aan erkenning van hun inzet. Ook zouden ze het betreuren als andere boeren de prijs moeten betalen voor natuurinclusief, zoals met weidemelk waarbij boeren met weidegang extra betaald krijgen doordat boeren die hun koeien op stal houden, gekort worden op de melkprijs.

“Wat ik eigenlijk nog lastiger vind, is de regelgeving, de rompslomp eromheen.”

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

hoe zit dat in Flevoland?

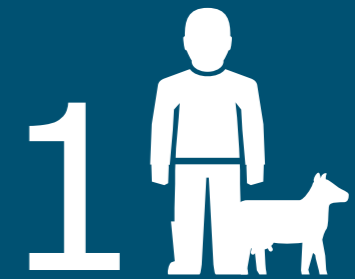
Een tegenprestatie is voor de boeren in Eemland noodzakelijk om hun bedrijfsvoering natuurinclusiever in te richten. Ze zijn gemotiveerd om deze kant op te gaan, maar zonder tegenprestatie is natuurinclusiever worden economisch niet haalbaar. Een financiële vergoeding bijvoorbeeld vanuit de overheid en/of ingebouwd in de melkprijs. Wat enorm zou helpen, is een mogelijkheid om extra grond te pachten tegen een lage pachtprijs. De hoge grondkosten dwingen de boeren tot het streven naar zo hoog mogelijke producties.

De boeren in Eemland willen gehoord en serieus genomen worden. Erkenning en waardering voor hun natuurinclusieve inspanningen en aandacht voor hun kennis en ervaring zou ze extra motiveren. Dat zou bevestigen dat het een gezamenlijke verantwoordelijkheid is en dat het niet op de boeren wordt afgeschoven. Het samen doen motiveert ze, evenals het samenwerken als boeren onderling. Wat de boeren ook motiveert, is het zien van resultaten. Monitoring en het delen en duiden van resultaten met elkaar en de zoekers (zo worden in Eemland de weidevogelvrijwilligers genoemd) kunnen het enthousiasme versterken, temeer als er erkenning is van goede resultaten.

“Dus als je het doet, moet je het wel goed doen.”

Duidelijkheid

De boeren in Eemland hebben behoefte aan een langetermijnvisie van de overheid voor de sector en het gebied. Als het gaat om een subsidieregeling, zouden vrijwilligheid, minder regels en meer flexibiliteit in tijd en ruimte zowel hun motivatie als de uitvoerbaarheid versterken (willen en kunnen). Ze willen duidelijkheid en zekerheid voor de langere termijn, maar ze willen er ook weer mee kunnen stoppen. Kort gezegd zou een regeling beter moeten aansluiten bij de besluitvormingspraktijk van het boerenbedrijf voor korte-, middellange en langetermijnbeslissingen.

Natuurinclusieve melkveehouderij: wat betekent dat in Eemland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Wat is natuurinclusieve landbouw?

In Flevoland gaat het volgens de boeren bij natuurinclusieve landbouw voornamelijk om agrarisch natuurbeheer en duurzaam bodembeheer. Er zijn in het verleden door betrokken akkerbouwers veel akkerranden aangelegd, perceelranden met kruiden en bloemen. Dat gaf een kleurig beeld in de zomer en bood perspectief voor met name vogels en insecten. Die insecten konden dan weer helpen om plaaginsecten in de gewassen, zoals luizen, te bestrijden. Een mooie win-winsituatie voor natuur, landbouw en recreant. Door de veranderde subsidievoorwaarden zie je ze nu minder in de polder. In het kader van de regeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt geëxperimenteerd met wintervoedselakkers en dergelijke. Natuurinclusieve akkerbouw kan bovendien de aanleg van een netwerk van natuurstroken op de akkers inhouden of van voedsel- en vluchtplekken of -akkers voor wild.

“Ik word er heel blij van als ik veel vogels zie, dat geeft mij gewoon werkplezier.”

hoe zit dat in Eemland?

Bodembeheer

De boeren noemen verder weidevogelbeheer in bijvoorbeeld bloembollenvelden en het bestrijden van muizen door nestkasten voor roofvogels te plaatsen. Nestbescherming van weidevogels is echter een grote uitdaging. De moderne techniek (gps) kan daarbij helpen. Hoe minder nesten fysiek bezocht worden door mensen (bijvoorbeeld om ze te duiden of tijdelijk te verplaatsen), des te kleiner de kans op predatie, aldus een van de geïnterviewde akkerbouwers met bloembollenteelt op zijn bedrijf.

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Wat is natuurinclusieve landbouw?

hoe zit dat in Eemland?

Daarnaast is er de laatste jaren in Flevoland ook veel aandacht voor de ondergrondse biodiversiteit. Het bodemleven bestaat uit ontelbare bacteriën, schimmels, insecten et cetera die in interactie met plantenwortels leven en onmisbaar zijn voor de duurzame teelt van gewassen. Dat besef leidt ertoe dat akkerbouwers in Flevoland steeds bewuster met hun grond omgaan en naar duurzaam bodembeheer streven.

Flevoland telt van alle provincies procentueel het grootste aantal biologische bedrijven. Op die bedrijven is natuur (een gezond bodemleven, biologische gewasbescherming, weerbare teeltsystemen) nog belangrijker dan op gangbare bedrijven. Je hebt geen correctiemiddelen in de vorm van kunstmest of chemische gewasbeschermingsmiddelen. Biologische boeren moeten dus 'samenwerken met de natuur' om daadwerkelijk gewassen te kunnen telen en te kunnen oogsten, dus ook om ze gezond te houden en zo een goede opbrengst en kwaliteit te kunnen bereiken.

Overigens spreekt de term 'natuurinclusieve landbouw' akkerbouwers in Flevoland nog niet aan.

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

“Ik vind het leuk, ik kan er geld aan verdienen, ik kan het bedrijf naar de toekomst brengen. Over dat soort dingen heb je het.”

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

hoe zit dat in Eemland?

Uit de interviews met akkerbouwers blijkt dat een goede akkerbouwer naar hoge gewasopbrengsten met uitstekende kwaliteit streeft. Hij wil trots zijn op het product dat hij aflevert, een goede boterham verdienen en te zijner tijd een gezond bedrijf overdoen aan de volgende generatie. Er is een groeiend besef van rentmeesterschap en maatschappelijk verantwoord ondernemen: de grond in goede conditie houden voor komende generaties en zorgen voor gezonde producten en een mooi landschap. In de focusgroep valt de aandacht voor zelfreflectie en visievorming op: 'Hoe moet het gezien allerlei ontwikkelingen in de landbouw verder met mijn bedrijf en hoe kan ik voor de toekomst het verschil maken?' Ook is er een goede motivatie om met andere dan 'normale' zaken bezig te zijn, inclusief een zekere zorgplicht voor de natuur. Men wil, met trots, een toekomstgerichte, transparante en maatschappijgerichte ondernemer zijn.

Waardering

Waardering voor de inzet om gezonde producten en een mooi landschap voort te brengen, wordt daarbij wel op prijs gesteld. Niet eens primair in de vorm van een financiële vergoeding. Aandacht vanuit de samenleving en de politiek voor de inzet van de boer en begrip voor de vraagstukken waarmee hij worstelt, worden dikwijls gemist. Dat demotiveert. De kosten voor inzet van de natuur moeten toch op een of andere manier terugverdiend worden, hetzij door structureel hogere opbrengsten en/of lagere kosten, hetzij door publieke beloning.

Als er elk jaar geld bij moet omdat de kosten hoger zijn dan de opbrengsten, is dat niet goed voor de motivatie. Dan gaat het ten koste van het werkplezier. Wegvallende of voortdurend veranderende regelgeving werkt hierbij averechts en demotiverend.

Voor de ondergrondse natuur, het bodemleven, ligt het met de motivatie anders dan bij de bovengrondse. Iedere boer weet dat de grond zijn belangrijkste kapitaal is, waar hij zuinig op moet zijn. Sommige boeren nemen ten behoeve van de bodem besluiten die veel geld kosten, zoals het weren van suikerbieten- en bloembollenteelt op het bedrijf. Suikerbieten hebben een goed saldo, maar de oogst vormt een aanslag op de bodemstructuur en daardoor op het bodemleven. Verhuur van land aan bollentelers levert ook een mooi bedrag per hectare op, maar het relatief hoge gebruik van gewasbeschermingsmiddelen heeft een slechte invloed op het bodemleven.

“Zonder perspectief krijg je dat soort bewegingen niet in gang hoor, echt niet.”

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Natuur in de bedrijfsvoering

Van de akkerbouwers die wij spraken, had er één een grote bloembollentak en bollenbroei. Een ander had op het eigen bedrijf ook een melkveetak, waarbij ook vee werd uitgeschaard op grond van Staatsbosbeheer/ Flevolands Landschap. Een van de akkerbouwers teelde biologisch en drie anderen waren in omschakeling naar biologisch. Een van de geïnterviewde akkerbouwers heeft ervaring met Lidl, die gecertificeerde bloemen wil. Een ander heeft in het verleden uien onder Milieukeur geteeld. 'Natuur' moet volgens de boeren passen in de bedrijfsvoering. Bloemrijke akkerranden verfraaien het landschap, maar ze maken de bedrijfsvoering ook lastiger. Eigenlijk wil je als boer op de kopakker van je perceel wel kunnen keren met de trekker of oogstmachine. Maar dat staan de regels vaak niet toe. Je enthousiasme wordt dan weer wat getemperd, al geven sommige toeleveranciers je als afnemer van hun producten (bijvoorbeeld gewasbeschermingsmiddelen) gratis bloemenzaad voor een akkerrand mee. Soms leiden akkerranden ook wel tot veronkruiding, zeker bij de meerjarige varianten. Maar meestal mag je in die randen geen onkruidbestrijding doen. Dan kan het dus gebeuren dat je jarenlang met lastige onkruiden opgescheept zit, wortelonkruiden of onkruidzaden die lang kiemkrachtig blijven.

Opvolgers

Het 'verdienmodel' voor natuur op het bedrijf moet volgens de geïnterviewde akkerbouwers goed zijn. Op termijn moet de 'natuurpoot' zich toch zelf kunnen bedruipen. De volgende generatie, die van de bedrijfsopvolgers, staat er vaak nog wat zakelijker in dan de oude garde en wil uitrekenen wat die natuur nu precies financieel opbrengt. Bedrijfsopvolging is een spannende zaak: Gaat het lukken om de overname van het bedrijf financieel rond te krijgen? Voldoende geld verdienen om de rente en aflossing te kunnen betalen en ook het gezin te onderhouden, is een belangrijk aandachtspunt voor jonge boeren in het bijzonder en natuur op het bedrijf moet aan dat verdienmodel bijdragen; anders komt het er niet of het verdwijnt als het er al is (afgezien van wat contractueel voor meerdere jaren vastgelegd is). Daarbij komt dat de bedrijven steeds groter worden en de machines eveneens. Aandacht besteden aan relatief smalle stroken, overhoekjes of akkerranden wordt daardoor steeds lastiger, zowel qua beschikbare tijd als qua inpasbare werkbreedtes. De integratie van natuur op het bedrijf wordt daardoor lastiger.

hoe zit dat in Eemland?

“Het verhaal moet bij de boeren vandaan komen.”

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Natuur in de bedrijfsvoering

Het integreren van natuur op een intensief akkerbouwbedrijf stelt eisen aan het vakmanschap van de boer. Gewassen telen is één ding, natuur stimuleren vraagt het een en ander van de boer, naast een goede motivatie om met andere dan 'normale' zaken bezig te zijn. Scholing kan nuttig zijn om soorten te herkennen en ze in te kunnen passen in de bedrijfsvoering. Deze uitwisseling kan leiden tot hogere opbrengsten en/of lagere kosten. Je moet als akkerbouwer voortdurend de ogen en oren open hebben voor wat er boven- en ondergronds op de akker gebeurt. Ook het gezamenlijk optrekken in een netwerk of studiegroep als het Flevolands Agrarisch Collectief (FAC) of Veldleeuwerik (een initiatief voor duurzame akkerbouw) is bevorderlijk voor de motivatie en het uitwisselen van kennis en ervaringen. 'Boerenkennis' is immers een belangrijke 'beproefde' informatiebron voor boeren. Daarnaast is het stimulerend en leerzaam om akkerranden of voedselveldjes 'aan elkaar te knopen' en die gezamenlijk te beheren.

"Je moet kijken wat past bij die persoon en bij zijn bedrijf, wat is daarop in te passen."

hoe zit dat in Eemland?

Biologisch boeren

Een deel van de akkerbouwers in Flevoland is bezig om te schakelen naar een biologisch bedrijfssysteem. Dat is mede uit het oogpunt van goed bodembeheer. Deze groep boeren denkt ook bewust na over natuurstroken voor de biologische bestrijding van insectenplagen. Het concept van natuurinclusief boeren lijkt min of meer automatisch te 'landen' bij biologische boeren gezien hun grote afhankelijkheid van onder- en bovengrondse natuur. Biologische landbouw vraagt een andere 'systeembenadering'. Bij natuurinclusieve boeren in het algemeen zie je eveneens veel aandacht voor het hele bedrijfs- en ecosysteem en voor biodiversiteit in het bijzonder. Vaak heeft men al ervaring met agrarisch natuurbeheer.

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Boeren onder elkaar

hoe zit dat in Eemland?

In een hoogproductief gebied als Flevoland hebben boeren vaak het gevoel 'de grond is hier te duur voor natuur!' Zo praten ze er ook over. Veel boeren willen wel graag met natuurinclusieve landbouw aan de gang, maar dan op een manier die effectief is voor de natuur, die dus meer biodiversiteit oplevert. Tegelijkertijd is men bang zich te veel te binden, bijvoorbeeld in de vorm van contracten voor natuurbeheer van zes jaar. Ook is er angst dat landbouwgrond met natuur een natuurbestemming krijgt en het bedrijf dus effectief gezien kleiner wordt. Afgezien van een grote waardevermindering van de betreffende hectares, is men niet meer 'vrij' om op die grond normale teelt van gewassen toe te passen. Natuur op het bedrijf is prima, maar moet de 'gewone' bedrijfsvoering niet te veel in de weg zitten. Toch zijn er ook wel boeren in Flevoland die niets met natuur hebben. Dat lijkt wat tegenstrijdig, omdat de teelt van gewassen toch ook 'omgaan met levende natuur' is. Maar voor een deel van de boeren in Flevoland staan termen als 'efficiëntie', 'grote capaciteit' en 'verdienmodel' centraal. Bij hen is de affiniteit met activiteiten zoals verbreding en natuurinclusieve landbouw klein. Dat geeft soms wat frictie met collega's die andere waarden op hun bedrijf hanteren, zo bleek uit de interviews.

Creativiteit

Als boeren in Flevoland elkaar vinden in een streven naar nieuwe ontwikkelingen als integratie van landbouw en natuur, dan komt er veel inzet en creativiteit los. De pioniersmentaliteit van de polderboeren speelt hierbij ongetwijfeld een rol. Het liefst zou men dan zelf met voorstellen richting de overheid en de natuurorganisaties komen op basis van hun eigen inzichten en ervaringen met natuurinclusieve landbouw op hun eigen bedrijf en in hun eigen regio. Dat zou in hun beleving het grootste effect op de natuur, dus de meeste biodiversiteit, opleveren op een manier die werkbaar is voor de boeren en goed aan zou sluiten bij andere doelen op het boerenbedrijf, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid.

"Ze kijken ook zeker naar collega's van 'hé, hij doet het nou ook! Nou misschien past het dan ook wel bij mij!'"

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Het beroep vanuit de maatschappij

De overheid en (een deel van) de burgers in ons land stellen steeds hogere eisen aan de bedrijfsvoering van boeren. Termen als 'duurzaam', 'milieuvriendelijk' en 'milieukeur' vallen vaak. De boeren voelen zich aangesproken door de publieke opinie en zijn in principe bereid om zich te ontwikkelen. Leiden de maatschappelijke eisen tot een marktvraag, dan zou dat een sterke prikkel zijn voor het nemen van maatregelen door boeren. Het kunnen leveren van de geteelde producten aan een afnemer is immers een belangrijke succesfactor voor de continuïteit van het bedrijf. Maar zal de afnemer voor de extra kosten (blijven) betalen? Volgens de geïnterviewde boeren worden extra inspanningen in het begin wel geheel of gedeeltelijk vergoed, maar worden deze na verloop van tijd 'standaard' gesteld en niet meer vergoed. Voor hun gevoel weer een extra eis om aan te voldoen, terwijl hun aandeel in de ketenmarge blijft dalen.

TBO's

Provinciale landschappen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en andere terreinbeherende organisaties (TBO's) hebben hun eigen natuurbeleid, dat soms in de ogen van de boeren in Flevoland contraproductief is voor de natuur zelf. Als je als boer met de TBO's wil samenwerken, dan zul je je aan hun regels moeten houden. Het gaat dan vooral om het inscharen van vee in natuurgebieden. Tegelijkertijd is de vergoeding hiervoor laag of moet er zelfs nog pacht betaald worden voor de begrazing. De verhouding tussen boeren en TBO's is dus niet

per definitie goed, hoewel er ook vele voorbeelden van goede samenwerking zijn. Als die samenwerking wel goed loopt, worden zowel de boeren als de natuurbeschermers daar blij van.

“Uiteindelijk bepaalt toch de samenleving.”

hoe zit dat in Eemland?

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Hoe regels tegenwerken

hoe zit dat in Eemland?

De eisen vanuit overheid, maatschappij en keten beperken voor het gevoel van de boeren in Flevoland hun speel- of manoeuvreerruimte. Men voelt zich wel eens in een keurslijf gedwongen. De regels uit bijvoorbeeld het GLB (zoals vergroening) zijn zo strak, dat je nauwelijks ruimte hebt om flexibel te werken. Regels of regelingen blijken soms onderling strijdig te zijn. Boeren ervaren het als demotiverend als er van hogerhand doelsoorten worden geformuleerd die niet voorkomen in een gebied. Ook andere regels als minimale of juist maximale breedtes van akkerranden en uiterlijke data voor inzaai van ecologische aandachtsgebieden werken demotiverend. Als het 'natuurgehalte' te hoog wordt, lopen boeren het gevaar dat hun grond een 'natuurbestemming' krijgt. Boeren zullen te allen tijde dit risico willen vermijden.

Berijden

Een akkerrand mag volgens de regeling niet bereden worden, want dan zou de vegetatie beschadigd worden en het emissie-dempende effect sterk dalen. Maar als dat berijden weinig schade toebrengt, dan werkt zo'n regel averechts. Je wilt een win-winsituatie voor natuur/milieu en voor je bedrijf. Regeltjes over de uiterste datum waarop een akkerrand ingezaaid moet zijn, werken eveneens averechts. Je zou dergelijke zaken weersafhankelijk moeten maken. De boer wil immers eerst zijn gewassen zaaien en poten en dan komen pas de randen aan de beurt. Een ander punt is dat er geen onkruidbestrijding in akkerranden toegepast mag worden. Veronkruiding is daardoor een risico, waardoor akkerbouwers na verloop van tijd stoppen met akkerranden. Als een onkruidprobleem vervolgens chemisch opgelost moet worden, zet dat vraagtekens bij het netto duurzaamheidseffect van de akkerrand.

“Vaak worden de regels bedacht door mensen die niet meer deskundig zijn op ons terrein.”

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

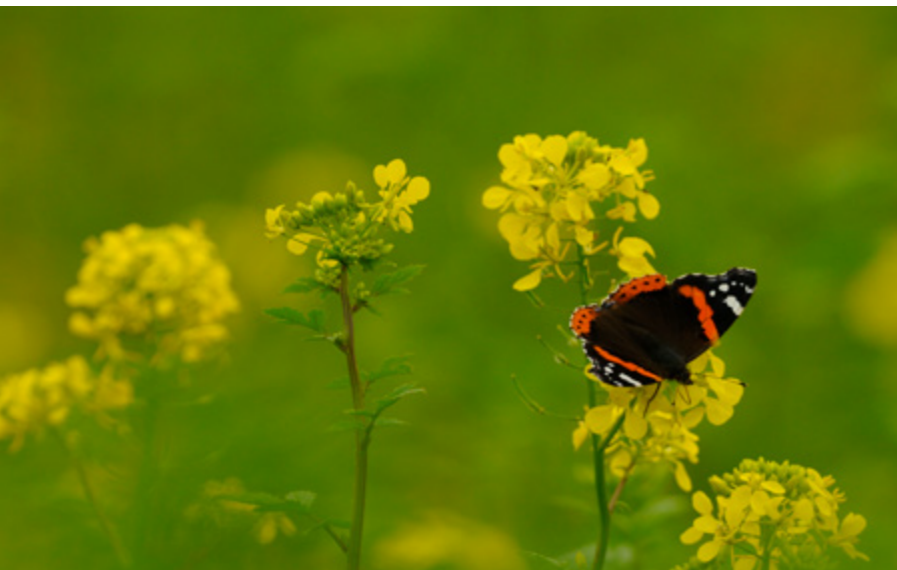
Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

hoe zit dat in Eemland?

Boeren met hart voor natuur en natuurinclusieve landbouw voelen zich gestimuleerd als ze als sector in overleg met overheidsinstanties, TBO's en natuurorganisaties tot een werkbare aanpak kunnen komen waarmee de natuur op hun bedrijf of in hun regio sterk wordt bevorderd en tegelijkertijd allerlei voordelen van die natuur voor de bedrijfsvoering optimaal benut worden. Dit kwam naar voren uit de focusgroep-bijeenkomst. Daarnaast moet er een goed verdienmodel voor natuurinclusieve landbouw komen, ofwel doordat genoemde voordelen extra opbrengsten (bijvoorbeeld door een meerprijs op de producten) of een kostenverlaging met zich meebrengen, ofwel doordat er een financiële vergoeding vanuit een overheidsregeling voor wordt gegeven. Dan moet die regeling overigens wel lange tijd beschikbaar zijn en moeten de voorwaarden en subsidies niet voortdurend veranderen. Dat is niet goed voor het vertrouwen bij de boeren.

Er zijn dus drie elementen die kunnen helpen: hogere opbrengsten door markt of overheid, lagere kosten en een beperking van bedrijfsrisico's.

“De samenleving blijft steeds eisen dat voedsel heel goedkoop moet zijn. Op die manier wordt de boer eigenlijk in dat keurslijf gehouden en krijg je ook nauwelijks de kans om te investeren in die natuur.”

Natuurinclusieve akkerbouw: wat betekent dat in Flevoland?

Menu

Wat is natuurinclusieve landbouw?

Een goede boer en waar hij warm voor loopt

Natuur in de bedrijfsvoering

Boeren onder elkaar

Het beroep vanuit de maatschappij

Hoe regels tegenwerken

Wat zou helpen om natuurinclusiever te worden?

Hoe sturend zijn
erfbetreders?

Menu

Hoe sturend zijn erfbetreders?

Hoe sturend zijn erfbetreders?

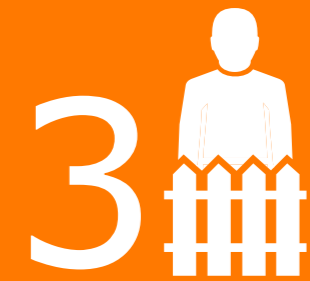
Erfbetreders zijn vertegenwoordigers van bijvoorbeeld coöperaties/agrobedrijven, de dierenarts, voorlichters en accountants/adviseurs. Deze mensen bezoeken boeren thuis om met hen over verschillende aspecten van hun bedrijfsvoering te spreken. Zij kunnen met hun houding en adviezen boeren stimuleren of juist afremmen om aan natuurinclusieve landbouw te beginnen. Voor dit onderzoek spraken wij met vertegenwoordigers van een bank, een zuivelcoöperatie, een adviseur van een voerleverancier, een accountant, een akkerbouwadviseur en met Stichting Veldleeuwerik: mensen die daadwerkelijk op het erf komen, niet degenen die het beleid maken. Aan het begin van deze studie verwachtten wij dat erfbetreders een grote invloed zouden hebben op beslissingen van boeren, omdat zij relatief vaak contact met

de boeren hebben en omdat sommigen, zoals de bank en de afnemer, kunnen sturen via de toegang tot financiering en de eisen aan het product. Maar het was voor ons de vraag of dit ook zou gelden voor het onderwerp natuurinclusieve landbouw. Deze verwachting werd niet bevestigd in ons onderzoek². In de akkerbouwgroep verschilden de boeren van mening over de invloed van erfbetreders. Sommige waren ervan overtuigd dat erfbetreders een grote invloed hebben op boeren, maar dat geldt niet voor henzelf. De akkerbouwers en melkveehouders benadrukken dat zij op dit vlak toch vooral hun eigen beslissingen nemen. De door ons geïnterviewde erfbetreders bevestigden dat en zij zien hun eigen rol bij de promotie van natuurinclusieve landbouw met name als ondersteunend/volgend.

“Een erfbetreders die tien keer tegen mij zegt dat het handig is als ik iets doe, en ik vind dat niet, dan doe ik het toch niet. Uiteindelijk worden 's avonds thuis bij ons de keuzes gemaakt.”

2) Als onderzoekers betwijfelen wij of wij goed inzicht hebben gekregen in de mate van invloed van erfbetreders. Wij sluiten niet uit dat sociaal wenselijke antwoorden zijn gegeven, of dat de invloed van erfbetreders vooral onbewust is. Dit is in lijn met eerder onderzoek onder Nederlandse melkveehouders [15.]. Interviews afnemen is mogelijk niet de beste methode om de invloed van erfbetreders op de keuzes van boeren te onderzoeken.

Hoe sturend zijn erfbetreders?

Menu

Hoe sturend zijn erfbetreders?

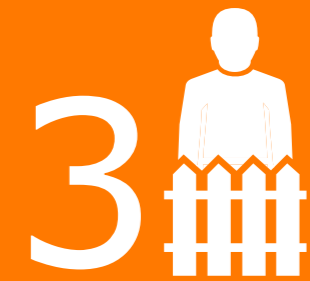

Hoe sturend zijn erfbetreders?

Een deel van de melkveehouders in Eemland voelt zich door hun melkfabriek niet gewaardeerd voor hun inspanningen qua natuurbeheer; het levert (nog) geen meerprijs op. De voerleverancier is over het algemeen een gewaardeerde adviseur, maar niet alle boeren zien dat advies als onafhankelijk. Bovendien is natuurinclusieve landbouw in de wereld van de voerleveranciers een nog onbekend begrip. De bank kijkt voornamelijk naar het financiële plaatje. Als de bank het risico van natuurinclusieve bedrijfsplannen inschat als te hoog, en de inkomensstroom te onzeker (bijvoorbeeld door een beperkte subsidietermijn), gaat de bank niet akkoord. De erfbetreders zien voor zichzelf geen aanjagersrol met betrekking tot natuurinclusieve landbouw. De meeste erfbetreders zien natuurinclusieve landbouw in principe wel als een positieve ontwikkeling in het kader van duurzaamheid, maar moeten zich er vooral nog verder in verdiepen.

Beloning

Een factor die in de toekomst van invloed kan zijn op het stimuleren van natuurinclusieve landbouw, zijn de duurzaamheidsprogramma's van grote ketenpartijen en financiële instellingen. Zo heeft FrieslandCampina onlangs in het kader van haar programma Foqus Planet samen met de Rabobank en het WNF een biodiversiteitsmonitor ontwikkeld, waarmee boeren beloond kunnen worden voor hun inspanningen op dat gebied. Als die inspanningen dan ook tot uiting komen in een meerprijs voor het product, dan kan er vanuit de keten wel degelijk een beweging richting natuurinclusieve landbouw op gang komen. De door ons geïnterviewde erfbetreders signaleerden die ontwikkeling wel, maar wachtten nog af totdat er van hogerhand gevraagd wordt om deze zaken ook met de boeren zelf te bespreken en te vertalen naar hun bedrijfsplannen.

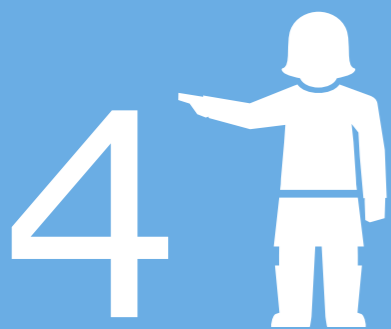

Hoe sturend zijn erfbetreders?

Menu

Hoe sturend zijn erfbetreders?

Aanknopingspunten voor sturing

Menu

Willen

Kunnen

'Moeten'

Mogen

Volgens Runhaar et al. (2016) is het voor het beïnvloeden van keuzes van boeren belangrijk dat willen, kunnen, 'moeten' én mogen worden geadresseerd. Het gaat dus niet om het vinden van de effectiefste strategie, maar om het samenstellen van een effectieve mix van strategieën.

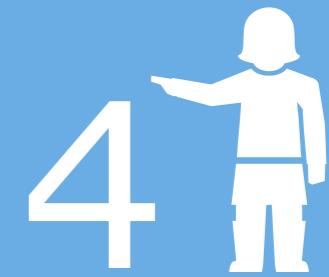
Willen

Waardering en erkenning van de natuurinclusieve inspanningen van boeren zijn erg belangrijk. Het (ontbreken daarvan is een sterke demotivator.) Boeren willen serieus genomen worden. Zij zijn veelal betrokken bij hun gebied, zien wat er misgaat en hebben ideeën over hoe het beter kan. Hun motivatie en enthousiasme zijn essentieel voor een beweging richting natuurinclusieve landbouw. Het is zonde om die te ondermijnen, bijvoorbeeld door subsidies om onduidelijke redenen stop te zetten. Er moet juist ingezet worden op het aanboren en versterken van die motivatie. Het zou enorm helpen als natuurinclusieve landbouw breed onderdeel werd van het beeld van 'een goede boer', zoals boeren elkaar en zichzelf zien. Dan wordt het natuurlijker om natuurinclusieve keuzes te maken. Dan past het gewoon bij je. Hetzelfde geldt voor innovatief zijn. Als een goede boer natuurinclusief én innovatief is, dan is het normaal om daarin te blijven verbeteren. Dat hoort dan bij vakmanschap. En je wilt het natuurlijk beter doen dan je buurman! Tegengestelde signalen vanuit de overheid over wat een goede boer is en wat van de landbouw wordt verwacht, zijn verwarrend voor boeren. Het 'voeden van de wereld' en natuurinclusieve landbouw zijn onverenigbare ontwikkelingsrichtingen.

Raamwerk

Groeiende bewustwording

De boeren die wij spraken, voelen zich verantwoordelijk voor natuur en landschap en voelen zich ongemakkelijk bij milieuvervuiling door de landbouw. Landbouw is voor hen meer dan een bron van inkomsten, het is ook liefhebberij en dat geldt ook voor natuur. Ze zijn zich ervan bewust dat verandering van het huidige voedselsysteem nodig is. Boeren aanspreken op hun eigen passie en op hun plek in de maatschappij past goed bij hun autonomie en vrijheid. De groeiende bewustwording in de sector kan worden aangegrepen om een transitie in te zetten. Goede ervaringen en concrete resultaten motiveren om door te gaan en om meer te doen. Monitoring en terugkoppeling helpen daarbij. Predatie van zorgvuldig beschermde nesten (en predatoren niet mogen bestrijden) werkt zeer demotiverend. Uitwisseling van kennis en ervaringen in leernetwerken van boeren is juist wel zinvol. Boeren kijken naar elkaar en leren van elkaar. Voorbeelden van voorlopers zijn belangrijk: zowel van de 'kampioenen' als van boeren die voor velen een haalbaar rolmodel kunnen zijn, juist omdat ze nog niet zo ver voor de troepen uitlopen.

Aanknopingspunten voor sturing

Menu
Willen
Kunnen
'Moeten'
Mogen

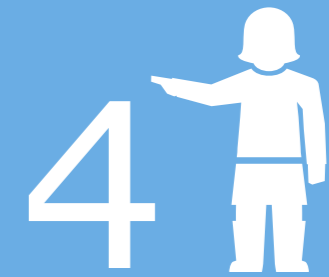
Kunnen

Het begrip natuurinclusieve landbouw is onder boeren nog te weinig bekend. Toch doen diverse boeren nu al natuurinclusieve dingen. Natuurinclusieve landbouw moet niet alleen besproken en uitgewerkt worden in netwerken van deskundigen, ambtenaren, maatschappelijke organisaties en voorloperboeren, maar veel breder in de sector. Dan kunnen boeren zich er veel beter een voorstelling van maken. Boeren vragen om concretisering van het concept. Zelfs intrinsiek gemotiveerde boeren lopen tegen grenzen aan van wat economisch gezien mogelijk is. Er moet uiteindelijk ook gewoon een boterham worden verdiend. Om de bedrijfsstrategie drastisch te kunnen wijzigen, is een financiële compensatie nodig met langjarig perspectief. De bestaande agrarische natuurbeheersubsidies en keteninitiatieven zijn daarvoor niet genoeg. Slechts enkele boeren slagen erin om via het voedselproduct het natuurinclusieve verdienmodel rond te krijgen.

Verdienmodel

Toch is een gezond verdienmodel de sleutel tot natuurinclusieve landbouw als toekomstbestendige optie en hebben boeren liever een hogere prijs dan subsidie. Het is niet reëel om functionele agrobiodiversiteit (FAB) als verdienmodel te zien³: wel kan FAB onderdeel uitmaken van het totaalplaatje. Ook is het niet reëel om op korte termijn te verwachten dat veel bedrijven een grote omslag kunnen maken. Grote aanpassingen worden slechts enkele malen in de carrière van een boer ge-

maakt, bijvoorbeeld bij bedrijfsopvolging of het afschrijven van de stal. Het is verstandig om natuurinclusieve landbouwstrategieën te stimuleren en in te zetten op dat soort momenten.

Aanknopingspunten voor sturing

Menu

Willen

Kunnen

'Moeten'

Mogen

3) Bij functionele agrobiodiversiteit heeft het bedrijf baat bij de natuur, bijvoorbeeld in de vorm van bodemleven, bestuiving of natuurlijke plaagbestrijding. Op korte termijn verdienen de investeringen in FAB zich financieel meestal niet terug.

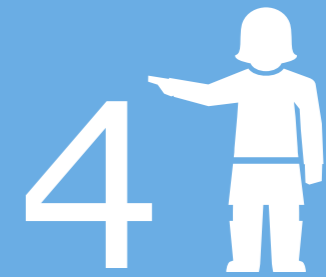

Kunnen

Hoge grondkosten noodzaken boeren tot intensivering en maken de drempel hoog voor bijvoorbeeld het aanleggen van akkerranden. Het beschikbaar maken van grond (door particulieren, terreinbeherende organisaties of overheid) tegen een lage pacht kan boeren helpen om op die pachtgrond of op hun eigen grond natuurinclusieve maatregelen te nemen. Schaalvergroting van bedrijven kan leiden tot minder tijd en aandacht voor natuurbeheer. Mechanisering kan juist weer tijd opleveren. Maar de inzet van loonwerkers met grote machines en weinig tijd kan ten koste gaan van natuur. Verbreding gaat vaak gepaard met het in dienst nemen van extra personeel en de inzet van vrijwilligers, waar soms weer arbeid bij vrij kan komen (verloren uurtjes, inzet van vrijwilligers en hulpboeren).

Verschillen

Voor biologische boeren en boeren met ervaring in agrarisch natuurbeheer is de drempel lager om door te ontwikkelen richting natuurinclusief. Natuurinclusieve stappen zijn anders voor melkveehouders dan voor akkerbouwers. Oudere boeren staan vaak meer open voor natuurbeheer, terwijl jongeren meer uitgedaagd kunnen worden met betrekking tot prestaties en technologische ontwikkelingen. In sommige gebieden is de cultuur positiever ten opzichte van natuurinclusief boeren dan in andere. In communicatie en het aanbieden van natuurinclusieve opties kan rekening worden gehouden met verschillende doelgroepen en verschillende kennisniveaus.

Aanknopingspunten voor sturing

Menu

Willen

Kunnen

'Moeten'

Mogen

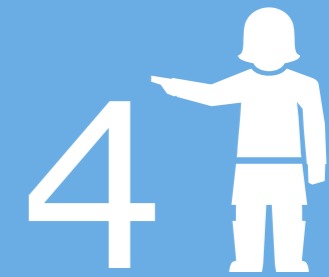

'Moeten'

Het publieke debat heeft invloed. Boeren trekken zich de berichtgeving en discussies aan. Burgers gaan graag naar open dagen en reageren positief op iets als bloeiende akkerranden. Positief contact met burgers kan boeren motiveren. Negatief contact, zoals ongefundeerde kritiek, komt hard aan. Boeren zien burgers als een belangrijke factor in de toekomst van de landbouw. Boeren ervaren via het product nog weinig maatschappelijke vraag naar natuurinclusief boeren. Ze zien een tweeslachtigheid bij consumenten: slechts een deel is echt bereid om meer te betalen.

Controle

Controle is een negatieve vorm van communicatie over wat de maatschappij van boeren verwacht. Voor gemotiveerde boeren werkt dat averechts, zeker als dat de voornaamste vorm van contact is. Het aanscherpen van regels kan bij boeren overkomen als gebrek aan waardering voor hun voorheen bovenwettelijke inspanningen. Dat geldt ook voor de regels in de duurzaamheidsprogramma's van afnemers. Het voelt als een fuik, waar ze bij goed gedrag in worden gelokt.

Aanknopingspunten voor sturing

Menu

Willen

Kunnen

'Moeten'

Mogen

Mogen

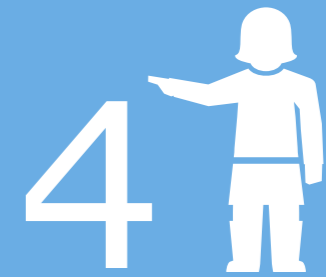
Starre regels bemoeilijken de toepassing van lokale en boerenkennis bij het optimaliseren van natuur op het bedrijf. Het idee niet meer terug te kunnen, kan een drempel zijn om in natuurinclusieve landbouw te stappen. Voor veel boeren is onzeker of een natuurinclusieve ontwikkelingsrichting voor hen op de lange termijn een bestendig verdienmodel betekent. Om in een langjarige overeenkomst te stappen, is dan risicovol. Een boer wil zijn bedrijf kunnen bijsturen.

Tegelijkertijd kunnen relatief grote aanpassingen en investeringen nodig zijn om natuurinclusiever te worden.

Boeren zouden dan gebaat zijn bij een langjarig commitment van hun maatschappelijke partners, terwijl ze zelf nog wel manoeuvreerruimte hebben.

Culturele normen

Boeren spiegelen zich aan andere boeren voor hun beeld van 'een goede boer'. Hoe boeren onderling over de ontwikkeling van de landbouw spreken en de wenselijkheid of haalbaarheid van bepaalde ontwikkelingsrichtingen, is van grote invloed.

Aanknopingspunten voor sturing

Menu

Willen

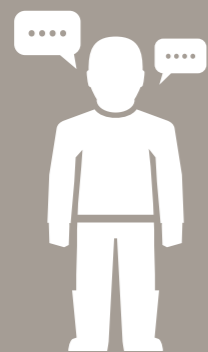
Kunnen

'Moeten'

Mogen

5

Tips voor het stimuleren van natuurinclusieve keuzes

Menu

Voor boerenorganisaties

Voor erfbetreders, banken en ketenpartijen

Voor maatschappelijke organisaties

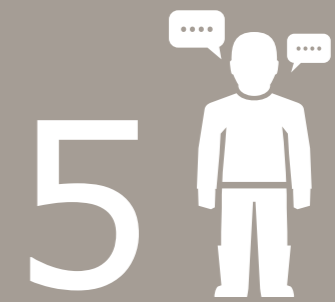
Voor overheden en terreinbeherende organisaties

Alle partijen

Voor boerenorganisaties

- Neem het voortouw in de ontwikkeling en bevordering van natuurinclusieve landbouw.
- Maak bespreekbaar wat 'een goede boer' is in bijeenkomsten met boeren. Bespreek natuurinclusieve landbouw als 'iets dat bij ons past' en 'wat wij nu eenmaal doen'. Haal, als dat nodig is, natuurinclusieve landbouw uit de geitenwollensokkensfeer. Gebruik geen slachtoffertaal. Presenteer het blijven ontwikkelen in duurzaamheid en natuurinclusiviteit als een normaal onderdeel van innovatie, vakmanschap en ambitie van een boer. Maak er een wedstrijd van, bouw een sportelement in.
- Maak de drempel laag door informatie beschikbaar te maken over natuurinclusieve maatregelen, voorbeeldbedrijven, saldoberekeningen en mogelijkheden voor financiering. Organiseer excursies. Geef in vakbladen structureel aandacht aan natuurinclusieve landbouw. Verwijs naar mogelijkheden voor advies op maat.
- Organiseer leernetwerken rond natuurinclusieve landbouw. Betrek daar de terreinbeheerders bij en natuurvrijwilligers die inventarisaties doen en monitoren.
- Zoek actief contact met burgers en ga in gesprek over de toekomst van de landbouw en het aandeel van burgers daarin.
- Draag uit wat boeren doen op het gebied van natuurinclusieve landbouw.

Tips voor het stimuleren van natuurinclusieve keuzes

Menu

Voor boerenorganisaties

Voor erfbetreders, banken en ketenpartijen

Voor maatschappelijke organisaties

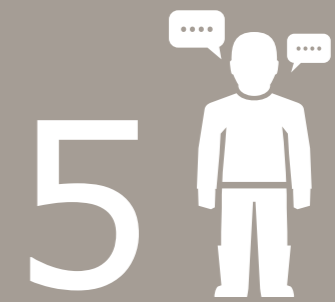
Voor overheden en terreinbeherende organisaties

Alle partijen

Voor erfbetreders, banken en ketenpartijen

- Zorg voor een goede aansluiting tussen de visievorming op het niveau van het management en de opdracht aan de mensen die daadwerkelijk bij boeren over de vloer komen.
- Maak natuur onderdeel van duurzaamheidsprogramma's. Blijf werken aan het via de prijs van het voedselproduct betalen van de meegeleverde ecosysteemdiensten. Wentel deze meerprijs niet af op andere boeren, maar zoek de ruimte in de keten en in de meerwaarde voor de klant.
- Accepteer hogere financieringsrisico's bij natuurinclusieve bedrijfsplannen en/of vorm daar aparte beleggingsfondsen voor.
- Verzamel kennis over natuurinclusieve landbouw om hier goed over te kunnen adviseren. Breng het actief ter sprake bij boeren.

Tips voor het stimuleren van natuurinclusieve keuzes

Menu

Voor boerenorganisaties

Voor erfbetreders, banken en ketenpartijen

Voor maatschappelijke organisaties

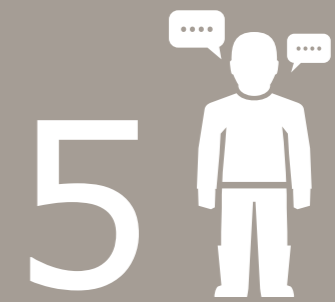
Voor overheden en terreinbeherende organisaties

Alle partijen

Voor maatschappelijke organisaties

- Zoek persoonlijk contact met boeren. Koppel leden aan individuele boeren. Maak de natuurinclusieve opties concreet en specifiek voor het bedrijf. Probeer de gezinsleden van de boer bij dit gesprek te betrekken, omdat belangrijke beslissingen in gezinsverband worden genomen.
- Denk mee over verdienmodellen voor natuurinclusieve landbouw en neem hier ook zelf verantwoordelijkheid.
- Koppel lokaal of regionaal leden aan agrarische natuurverenigingen of collectieven. Werf vrijwilligers om te ondersteunen met inventarisaties en landschapsbeheer.
- Promoot producten van natuurinclusieve boerderijen. Organiseer bijeenkomsten en evenementen bij de boer. Faciliteer contact tussen boeren en burgers.
- Wakker het maatschappelijk debat aan over de toekomst van de landbouw, landschap en natuur.

Tips voor het stimuleren van natuurinclusieve keuzes

Menu

Voor boerenorganisaties

Voor erfbetreders, banken en ketenpartijen

Voor maatschappelijke organisaties

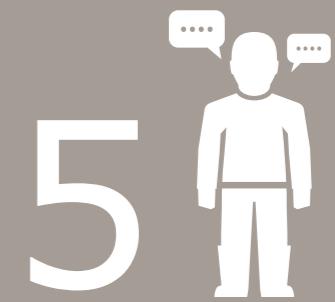
Voor overheden en terreinbeherende organisaties

Alle partijen

Voor overheden en terreinbeherende organisaties

- Wees duidelijk en eenduidig als het gaat om een visie voor de landbouw. Natuurinclusieve landbouw kan niet 'het nieuwe gangbaar' worden als bedienen van de wereldmarkt het hoofddoel blijft.
- Maak per gebied duidelijke keuzes over gewenste natuur. Dam predatie in weidevogelgebieden in. Pas het kerngebiedenbeleid aan op basis van gebiedskennis van betrokken boeren en inzichten ten aanzien van bedrijfsvoering, zoals het aandeel te verwerken beheergras. Bied ruimte aan gebiedsgerichte uitwerking van natuurinclusieve landbouw vanwege verschillen in landschap, cultuur en bedrijfssystemen.
- Maak van natuurinclusieve landbouw een serieus verdienmodel. Blijf vergoedingen beschikbaar stellen voor natuurbeheer en de levering van ecosysteemdiensten door boeren. Maak de regeling in tijd en ruimte flexibel genoeg om mee te bewegen met natuur en bedrijfsvoering. Vermijd onnodige bureaucratie. Leg minder nadruk op controle en afrekenbaarheid.
- Besteed aandacht aan formulieren waarmee boeren subsidies kunnen aanvragen. Maak van de opties die gunstig zijn voor natuur de standaardoptie of de bovenste in de lijst. Maak meedoen aantrekkelijk en laagdrempelig.
- Stel subsidies en investeringsfondsen beschikbaar voor de meer substantiële aanpassingen in de bedrijfsvoering, zoals aanpassing van het veeras, aanpassing of nieuwbouw van stallen en opzetten van het waterpeil. Subsidieer de doorrekening van natuurinclusieve bedrijfsplannen. Zet in op strategische momenten zoals die van bedrijfsoverdracht en afschrijving van gebouwen. Bied ruimte aan exit-strategieën om de drempel voor boeren te verlagen om in te stappen.

Tips voor het stimuleren van natuurinclusieve keuzes

Menu

Voor boerenorganisaties

Voor erfbetreders, banken en ketenpartijen

Voor maatschappelijke organisaties

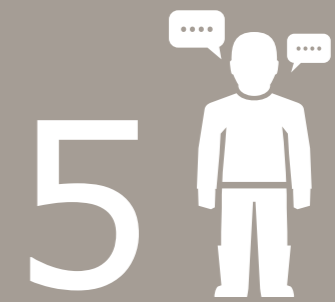
Voor overheden en terreinbeherende organisaties

Alle partijen

Voor overheden en terreinbeherende organisaties

- Stimuleer de ontwikkeling van regionale markten voor ecosysteemdiensten door het koppelen van vragers en aanbieders en het gesprek over het gewenste niveau van levering. Stimuleer de ontwikkeling van kortere ketens en de regionalisering van productie en consumptie.
- Stimuleer pilots en experimenten met natuurinclusieve landbouw. Bouw ze in in leernetwerken.
- Stimuleer en financier leernetwerken van boeren over natuurinclusieve landbouw. Benut de boerenkennis. Zet in op een actieve rol van boerenorganisaties.
- Gebruik het grondbezit van overheden en TBO's om de transitie richting natuurinclusieve landbouw te versnellen.
- Werk aan wederzijds begrip en vertrouwen tussen natuurinclusieve boeren en terreinbeherende organisaties, onder meer door meer persoonlijk contact en het bespreekbaar maken van de vergoedingensystematiek.
- Herzie beleidsinstrumenten die schaalvergroting van landbouwbedrijven in de hand werken. Herzie beleidsinstrumenten die sturen op intensivering en/of natuurinclusieve maatregelen ontmoedigen.
- Communiceer vroeg, veel en begrijpelijk over veranderingen in regelgeving en gemeenschappelijk landbouwbeleid.
- Financier onderzoek naar natuurinclusieve landbouw in overleg met boeren, inclusief natuurinclusieve bedrijfssystemen en de inzet van technologie. Zorg voor leesbaar materiaal met wetenschappelijke onderbouwing van goede natuurinclusieve praktijken en voorbeelden.
- Veranker natuurinclusieve landbouw stevig in het curriculum van het groene onderwijs.
- Wees *launching customer* van natuurinclusieve producten.

Tips voor het stimuleren van natuurinclusieve keuzes

Menu

Voor boerenorganisaties

Voor erfbetreders, banken en ketenpartijen

Voor maatschappelijke organisaties

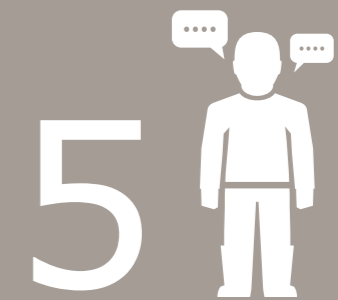
Voor overheden en terreinbeherende organisaties

Alle partijen

Alle partijen

- Maak natuurinclusieve landbouw een gespreksonderwerp voor alle boeren. Organiseer groepsgesprekken. Bewustwording is daarbij de eerste stap. Daarbij gaat het niet alleen om een term als biodiversiteit, maar ook om bodemvruchtbaarheid, grondbewerking en vakmanschap.
- Ga met boeren in gesprek over hun passies, hun relatie met natuur en landschap en hun plek in de maatschappij. Natuurinclusieve landbouw kan een vorm zijn van MVO. Spreek hen aan op hun rol als burger. Leef je in. Erken daarbij de autonomie van de boer, zijn of haar vrijheid om zelf een koers uit te zetten voor het bedrijf.
- Erken en waardeer natuurinclusieve inspanningen van boeren. Communiceer daar actief over. Neem ze serieus en luister naar hen. Wees geïnteresseerd in wat boeren bezighoudt en de obstakels waar ze tegenaan lopen.
- Hou bij communicatie en het aanbieden van natuurinclusieve opties rekening met verschillende doelgroepen en kennisniveaus.
- Zet er samen de schouders onder en laat boeren merken dat ze het niet alleen doen. Maak natuurinclusieve inspanningen van boeren onderdeel van een breder verband van bijvoorbeeld gemeenten, burgers en terreinbeherende organisaties. Leg niet alle financiële risico's bij de boer.
- Ga breed in de sector het gesprek aan over de toekomst van de landbouw en over natuurinclusieve landbouw als ontwikkelingsrichting. Geef samen met boeren inhoud aan natuurinclusief.
- Begin met gebieden waar het landschap en de cultuur een goede uitgangspunt bieden voor natuurinclusieve landbouw.
- Benader natuurinclusieve landbouw als een systeeminnovatie en de beweging richting natuurinclusieve landbouw als een transitie. Substantiële inspanningen van diverse betrokken partijen (overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen) zijn nodig om deze transitie te laten plaatsvinden.

Tips voor het stimuleren van natuurinclusieve keuzes

Menu

Voor boerenorganisaties

Voor erfbetreiders, banken en ketenpartijen

Voor maatschappelijke organisaties

Voor overheden en terreinbeherende organisaties

Alle partijen

Bronnen

1. Jongeneel, R.A., N.B.P. Polman and L.H.G. Slangen, *Why are Dutch farmers going multifunctional?* Land Use Policy, 2008. **25**(1): p. 81-94.
2. Siebert, R., M. Toogood and A. Knierim, *Factors affecting european farmers' participation in biodiversity policies.* Sociologia Ruralis, 2006. **46**(4): p. 318-340.
3. Emery, S.B. and J.R. Franks, *The potential for collaborative agri-environment schemes in England: Can a well-designed collaborative approach address farmers' concerns with current schemes?* Journal of Rural Studies, 2012. **28**(3): p. 218-231.
4. Peerlings, J. and N. Polman, *Farm choice between agri-environmental contracts in the European Union.* 2009. **52**(5): p. 593-612.
5. Van Herzele, A., et al., *Effort for money? Farmers' rationale for participation in agri-environment measures with different implementation complexity.* Journal of Environmental Management, 2013. **131**(0): p. 110-120.
6. Van der Ploeg, J.D. and F. Ventura, *Heterogeneity reconsidered.* Current Opinion in Environmental Sustainability, 2014. 8: p. 23-28.
7. Primdahl, J. and L.S. Kristensen, *The farmer as a landscape manager: Management roles and change patterns in a Danish region.* 2011. **111**(2): p. 107-116.
8. Farmar-Bowers, Q. and R. Lane, *Understanding farmers' strategic decision-making processes and the implications for biodiversity conservation policy.* Journal of Environmental Management, 2009. **90**(2): p. 1135-1144.
9. Ingram, J., et al., *Incorporating agri-environment schemes into farm development pathways: A temporal analysis of farmer motivations.* Land Use Policy, 2013. 31: p. 267-279.
10. Ahnström, J., et al., *Farmers' interest in nature and its relation to biodiversity in arable fields.* International Journal of Ecology, 2013.
11. Lokhorst, A.M., et al., *What's in it for Me? motivational differences between farmers' subsidised and non-subsidised conservation practices.* Applied Psychology, 2011. **60**(3): p. 337-353.
12. Wauters, E., K. D'Haene and L. Lauwers, *The social psychology of biodiversity conservation in agriculture.* Journal of Environmental Planning and Management, 2017. **60**(8): p. 1464-1484.
13. Polman, N.B.P. and L.H.G. Slangen, *Institutional design of agri-environmental contracts in the European Union: The role of trust and social capital.* NJAS - Wageningen Journal of Life Sciences, 2008. **55**(4): p. 413-430.
14. Runhaar, H.A.C., et al., *Promoting nature conservation by Dutch farmers: a governance perspective.* International Journal of Agricultural Sustainability, 2017. **15**(3): p. 264-281.
15. De Lauwere, C., et al., *Melkveehouders over verduurzaming in de zuivelketen.* 2014: Den Haag, NL: LEI Wageningen UR.

Colofon

Uitgever

Wageningen University & Research

Redactie

Judith Westerink (Wageningen Environmental Research)

Bert Smit (Wageningen Economic Research)

Marijke Dijkshoorn (Wageningen Economic Research)

Nico Polman (Wageningen Economic Research)

Theo Vogelzang (Wageningen Economic Research)

Kwaliteitscontrole

Rosalie van Dam

Eindredactie

Gieneke Nijhof, TopRedactie

Foto's

Bendiks Westerink

Judith Westerink (8, 12, 14, 21, 28, 30, 36, 40, 41, 42, 48)

Vormgeving

Communication Services, Wageningen University & Research

Met dank aan

De deelnemende boeren in Eemland en Flevoland

Ellen Reuver en Aletta Boele van LNV

© 2018

Dit onderzoek is gefinancierd door het ministerie van LNV in het kader van het programma
Beleidsondersteunend Onderzoek, thema Natuurinclusieve Landbouw (BO-11-020-006).

ISBN 978-94-6343-306-8

DOI <https://doi.org/10.18174/454040>

